

УДК 336 (631.1)

*І. О. Іртищева,**д. е. н., Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського**Т. В. Смелянець,**к. е. н., Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського**Г. О. Бурдельна,**к. е. н., Європейський університет, м. Миколаїв**І. С. Крамаренко,**аспірант, Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон*

СТАН ТА СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Досліджено сучасний стан інвестиційно-фінансового забезпечення агропродовольчої сфери України. Особливу увагу приділено інвестиційним процесам. Окреслено основні напрями стратегії розвитку інвестиційно-фінансового забезпечення агропродовольчої сфери в умовах глобалізації.

The modern state of investment and financial support for agro-food sector of Ukraine. Particular attention is paid to the investment process. The basic directions of development strategy of investment and financial support for agro-food sector in the context of globalization.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційно-фінансове забезпечення, агропродовольча сфера, стратегічні орієнтири.

Key words: investments, investment and financial security, agrofood sector, strategic goals.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах поглиблення глобалізаційних процесів виникає необхідність у перебудові структури фінансових ресурсів, розширенні кола інвестиційних відносин, виникненні нових інструментів залучення необхідних інвестиційно-фінансових ресурсів. Особливу увагу слід приділити формуванню стратегії розвитку інвестиційно-фінансового забезпечення агропродовольчої сфери як гаранта продовольчої безпеки країни. Головним завданням стратегії розвитку інвестиційно-фінансового забезпечення агропродовольчої сфери є розбудова ефективного фінансового сектора, здатного забезпечувати її необхідними фінансовими ресурсами та підтримувати соціальний розвиток сільських територій, інтеграцію галузі у світовий фінансовий простір без загроз національним інтересам та продовольчій безпеці України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми інвестиційно-фінансового забезпечення агропродовольчої сфери висвітлювались у дослідженнях В.Г. Андрійчука, О.Є. Гудзь, З.С. Варналій, М.Я. Дем'яненко, М.Й. Маліка, П.Т. Саблука, П.А. Стецюк та інших. Важливого значення набуває дослідження стратегічних орієнтирів інвестиційно-фінансового забезпечення агропродовольчої сфери в умовах глобалізації.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є дослідження сучасного стану інвестиційно-фінансових відносин та обґрунтування основних напрямів стратегії розвитку інвестиційно-фінансового забезпечення агропродовольчої сфери в умовах глобалізації.

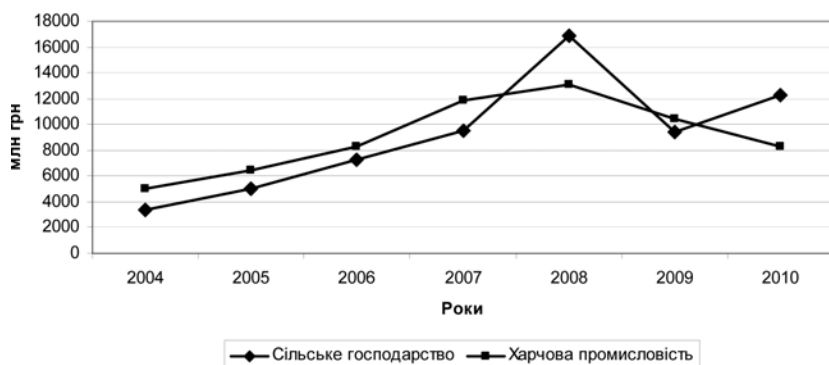

Рис. 1. Динаміка інвестицій в основний капітал підприємств агропродовольчої сфери, млн грн.

* Статистичний щорічник України за 2009 рік / Державний комітет статистики України; за редакцією О.Г.Осаулєнка. — К.: Консультант, 2010. — 567 с.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Агропродовольча сфера України гарантує продовольчу безпеку та незалежність держави, формує 17% валового внутрішнього продукту та близько 60% фонду споживання населення. Крім того, вона є одним з основних бюджетоутворювальних секторів національної економіки, частка якого у зведеному бюджеті України за останні роки становить 8—9%, а також займає друге місце у товарній структурі експорту економіки.

Інвестиції в агропродовольчу сферу України є найбільш привабливим джерелом матеріально-технічного та фінансового забезпечення. Однак їх обсяг та рівень ефективності залишаються вкрай недостатніми через наявність цілої низки чинників: нестабільність політичної ситуації і законодавчої бази, низька інвестиційна привабливість української агропродовольчої сфери для іноземних інвесторів та ін. Для виведення підприємств агропродовольчої сфери з інвестиційної кризи та забезпечення помірного або інтенсивного інноваційного розвитку необхідно щорічно забезпечити активний приплив інвестицій і поступальне збільшення їх

обсягу, що неможливо без максимального залучення іноземних інвестицій.

Дослідження структури інвестицій за джерелами фінансування дозволяє зробити висновок: лєвова частка інвестицій в основний капітал надходить від власних коштів підприємств та організацій (від 66,8% в 2001 році до 57,4 в 2005 році). За період 2001—2005 років друге місце займали кошти державного та місцевих бюджетів, до 2009 року ситуація змінилася: на другому місці: кредити банків та інших позик. В

цілому по Україні підприємства агропродовольчої сфери працюють за рахунок власних ресурсів, які нині за питомою вагою є значними, проте недостатніми для самофінансування.

Досліджуючи інвестиційну привабливість агропродовольчої сфери в розрізі її галузей слід відмітити, що до 2007 року більш привабливою для інвесторів була харчова промисловість (рис. 1). Починаючи з 2008 року, значно більші обсяги інвестиційних ресурсів отримує сільськогосподарське виробництво.

У цілому інвестиції в підвищення продуктивності, покращення управління аграрним бізнесом та нарощення загального виробничого потенціалу є прибутковими. Але за обсягом інвестицій агропродовольчий сектор далеко не перший. Зокрема, за період 2009—2011 років частка прямих іноземних інвестицій, що припала на сільськогосподарське виробництво, коливалася в межах 2,3—1,9%, в харчову промисловість — 4,7—4,2% (табл. 1). Ці негативні чинники мають структурний характер й стримують як іноземних, так і внутрішніх інвесторів від інвестицій у цю здавалося б потенційно привабливу галузь.

Таблиця 1. Прямі іноземні інвестиції в агропродовольчу сферу України

Показники	2009 р.		2010 р.		2011 р.	
	млн дол. США	%	млн дол. США	%	млн дол. США	%
Прямі іноземні інвестиції – всього	35616,4	100,0	40053,0	100,0	44708,0	100,0
в тому числі						
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	813,3	2,3	793,0	2,0	833,7	1,9
Рибальство, рибництво	5,6	0,02	5,6	0,01	12,9	0,03
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	1685,9	4,7	1828,4	4,6	1858,7	4,2

* Складено та розраховано за даними: Статистичний збірник "Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності" / Державний комітет статистики України; за редакцією Л.М. Овденко. — К.: Консультант, 2011. — С. 22.

Стратегію інвестиційно-фінансового забезпечення агропродовольчої сфери можна розглядати як сукупність стратегій, сформованих на різних рівнях організаційної ієрархії та об'єднаних в одну систему. Модель формування стратегії розвитку інвестиційно-фінансового забезпечення АПК має відповідати завданням підвищення ефективності та вирішенню протиріч, що ви-

никають у процесі залучення інвестиційних та фінансових ресурсів, за допомогою аналізу, експертизи, координації й узгодження загальнодержавних та загальногалузевих інтересів.

Послідовна реалізація системи стратегічних орієнтирів повинна змінити характер інтеграції агропродовольчої сфери країни до світової економіки, зробивши цей процес керованим за допомогою довгострокових економічних завдань.

До пріоритетних напрямів стратегії розвитку інвестиційно-фінансового забезпечення АПК відносяться:

— удосконалення форм і методів державної підтримки інвестування та фінансування досліджуваної галузі;

— організаційне забезпечення механізму стимулювання залучення інвестиційно-фінансових ресурсів;

— створення сприятливих передумов для поліпшення інвестиційного клімату;

— покращення відповідної нормативно-правової бази;

— розвиток інформаційного забезпечення та дорадництва.

Системотворчою метою єдиного інвестиційно-фінансового механізму є безперервне відтворення фінансових ресурсів, відповідно до якої він розглядається як імплементований у процес відтворення сукупного громадського продукту регулятор, що визначає напрями їх руху, пропорції розподілу і споживання. Ми вважаємо, що весь механізм залучення інвестицій та фінансів можна зобразити у вигляді багаторівневої системи, у верхній частині якої розміщена структура макrorівня, представлена суб'єктами управління — керівними органами влади (законодавчою та виконавчою), що мають свою ієрархію та організацію, певну сукупність прямих і непрямих методів державної дії на економіку агросфери, здатних забезпечити її стійкий розвиток і подолання допущених у результаті недосконалості (нерозвиненості) фінансового механізму диспропорцій.

Регіональний механізм управління фінансами займає проміжне положення — мезорівень. Відповідно до територіального розподілу регіональний рівень включає інвестиційно-фінансовий механізм адміністративних суб'єктів та місцевих органів влади, додаткові фінансові важелі, регулятори, а також різні фонди (інвестиційні, інноваційні, страхові, венчурні тощо).

Оскільки сучасна агропродовольча сфера характеризується ускладненням структури і

Таблиця 2. Порівняння валового регіонального продукту та валової продукції сільського господарства в розрізі регіонів України, 2009 р.

Області	Валовий регіональний продукт		Валова продукція сільського господарства	
	всього, млн грн.	на одну особу, грн.	всього, млн грн.	на одну особу, грн.
І група				
Дніпропетровська	93331	27737	6361,2	1890
Донецька	103739	23137	4946	1103
Запорізька	37446	20614	3527,2	1942
Київська	37548	21769	6626,8	1473
Луганська	38451	16562	2704	1165
Одеська	48647	20341	4237,7	1772
Полтавська	33629	22337	5700,3	3786
Харківська	58923	21228	4979,5	1794
м. Київ	169537	61088	-	-
Разом у I групі	621251	26824	39082,7	1687,5
II група				
АР Крим	27396	13933	4428,9	1887
Вінницька	20104	12145	6159,4	3721
Волинська	12225	11796	2960,1	2856
Житомирська	14731	11419	3296,4	2555
Закарпатська	12542	10081	2215	1780
Івано-Франківська	17241	12485	2556,8	1852
Кіровоградська	13389	13096	3694,4	3614
Львівська	35955	14093	4371,2	1713
Миколаївська	20336	17050	3408	2857
Рівненська	13469	11699	2901,3	2520
Сумська	16060	13631	3161,7	2684
Тернопільська	11173	10240	3105	2846
Херсонська	13436	12256	4027,4	3674
Хмельницька	15758	11780	4190,4	3133
Черкаська	18707	14393	6753,2	5196
Чернівецька	8484	9383	2064,4	2283
Чернігівська	14636	13121	3716	3331
м. Севастополь	6452	16966	-	-
Разом у II групі	292094	12760,8	63009,9	2752,7
Разом за групами	913345	19832	102092,6	2217

* Складено та розраховано за даними: Статистичний збірник "Регіон України 2010" / Державний комітет статистики України; за редакцією О.Г. Осауленко. Частина II. — К.: Консультант, 2011. — С. 212—214.

посиленням інтеграційних процесів, та нами виділений підрівень інвестиційно-фінансового механізму інтегрованих формувань, який має істотний потенціал специфічних інструментів, форм організації і регулювання максимальних і мінімальних меж співпраці між суб'єктами, що входять до їх складу, та спеціалізованими суб'єктами інвестиційно-фінансової системи. Найбільшим різноманіттям фінансових відносин і можливістю впливу на них відрізняється рівень підприємства.

Загалом інвестиційно-фінансовий механізм відтворювального фінансового забезпечення агропродовольчої сфери є, на наш погляд, єдністю всіх його рівнів (загальнодержавного, регіонального та господарюючого суб'єкта) і включає функціональну підсистему — сукупність методів, важелів, інструментів для управління процесом розподілу, перерозподілу, формування і використання фінансових ресурсів і підсистему забезпечен-

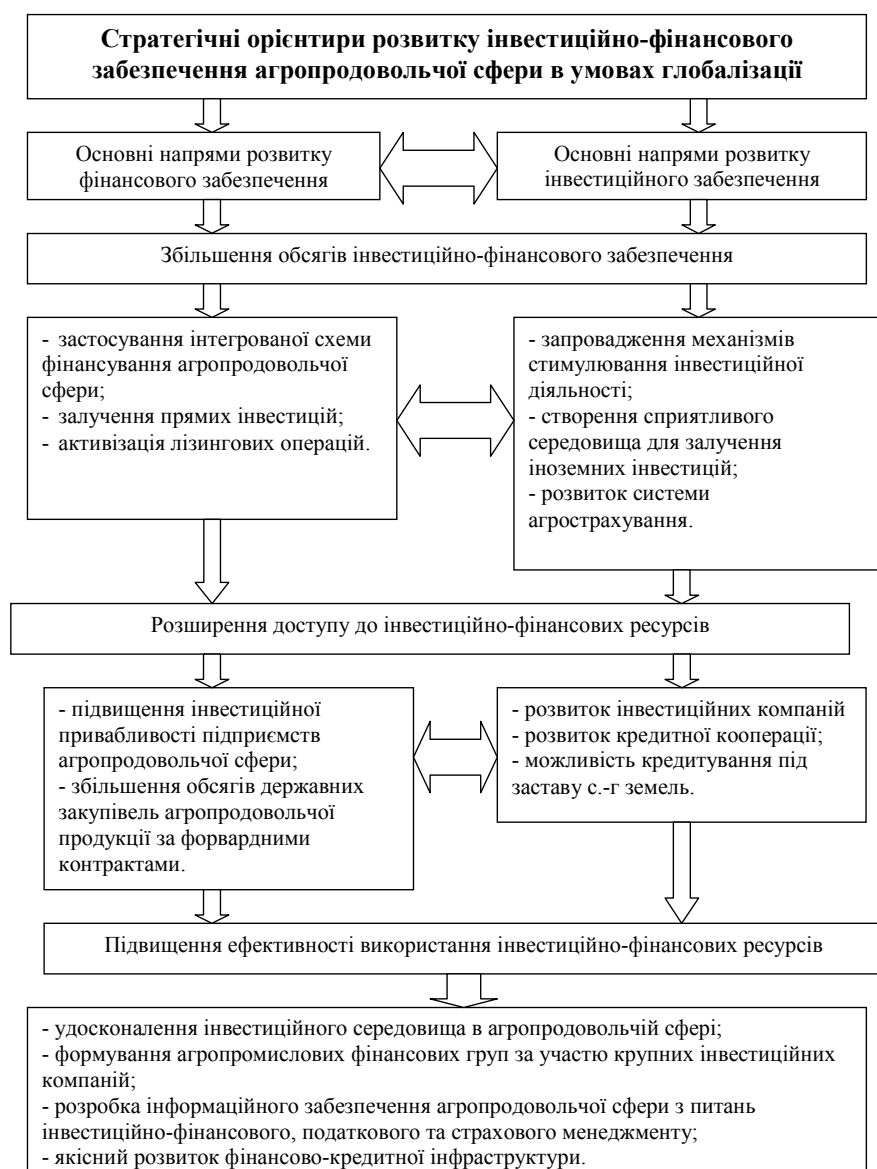

Рис. 2. Стратегічні орієнтири розвитку інвестиційно-фінансового забезпечення агропродовольчої сфери України

ня — правового, нормативного та інформаційного.

Агропродовольча сфера об'єктивно потребує державної підтримки, адже це не просто галузь виробництва, а соціоекономічна категорія. Проведеними дослідженнями встановлено, що в аграрні регіони доцільно вкладати інвестиції. Для наочності здійснено розподіл усіх регіонів на індустріальні та агропромислові. Зокрема, на основі порівняння валового регіонального продукту та валової продукції сільського господарства 2009 р. можна зробити висновок, що у першій групі валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу в 2,1 рази перевищує рівень другої групи, а за виробництвом валової продукції сільського господарства ситуація діаметрально протилежна — у другій групі цей показник в 1,6 рази більший (табл. 2).

Звичайно, таке порівняння, як і будь-яка інша двофакторна модель, не є вичерпною, але підтверджує нашу думку про те, що держава лише виграє, спрямувавши наявні інвестиційні ресурси та інші важелі впливу на розвиток агропродовольчої сфери та сільських територій.

Державна підтримка має спрямовуватись на відновлення прибутковості та платоспроможності агропродовольчої сфери, модернізацію і переоснащення машинобудівних заводів, компенсацію витрат на виробництво й придбання сільськогосподарської техніки.

Передумовами трансформації інвестиційно-фінансового забезпечення агропродовольчої галузі у процесі глобалізації та приєднання до світової агропродовольчої сфери стали чинники, систематизовані на рис. 2.

Зміна структури економіки зумовлює необхідність подальшого розвитку всіх сегментів фінансового ринку і, зокрема, формування розвинутої системи кредитної кооперації, яка сприяє підвищенню рівня довіри населення до фінансової системи держави, створює умови для сталого економічного зростання.

Саме в умовах глобалізації економіки одним з напрямів трансформації інвестиційно-фінансового забезпечення агропродовольчої сфери повинен стати подальший розвиток кредитної кооперації. Кредитні кооперативи є одночасно громадськими і специфічними фінансовими установами, формою організації взаємного фінансування, як правило, однорідної за видом діяльності групи суб'єктів господарювання або соціальних груп населення.

У загальноекономічному аспекті стабілізаційні процеси формують умови для активізації фінансово-економічної діяльності господарських суб'єктів. Найбільш актуальним напрямом стратегії розвитку фінансового та інвестиційного забезпечення досліджуваної сфери

є застосування нетрадиційних методів кредитування.

Важливе значення у трансформації інвестиційно-фінансового забезпечення мають розвиток страхової інфраструктури, стандартизація умов страхування, зниження вартості та підвищення якості страхових продуктів для сільськогосподарських користувачів. Держава може надавати допомогу у таких формах, як інфраструктурні інвестиції, субсидування страхових платежів, фінансування адміністративних витрат, участь у фінансуванні катастрофічних фондів/пулів тощо.

ВИСНОВОК

Стратегія розвитку інвестиційно-фінансового забезпечення агропродовольчої сфери являє собою цілісну систему ідей, поглядів, намірів та ключових заходів щодо розвитку аграрного сектора економіки на середньострокову перспективу в контексті основних напрямів агропродовольчої політики з метою забезпечення продовольчої безпеки країни.

Сутність розробки стратегії інвестиційно-фінансового забезпечення агропродовольчої сфери можна визначити як процес вироблення системної сукупності наукових підходів і рішень у вигляді державної політики, спрямованої на забезпечення фінансової стабільності та продовольчої безпеки в довгостроковому періоді, з визначенням цілей, пріоритетів, якісних, кількісних і часових характеристик, конкретних виконавців та необхідних ресурсів.

Література:

1. Аналітична довідка. Кредитування сільськогосподарських корпорацій іншими депозитними корпораціями (банками). 2010р. — Режим доступу: [bank.gov.ua/Publication/econom/Inter_r_bank/...](http://bank.gov.ua/Publication/econom/Inter_r_bank/)

2. Зеліско І.М. Гармонізація фінансового механізму інтеграційних аграрних формувань / І.М. Зеліско // Економіка АПК. — 2011. — №5. — С. 121—124.

3. Колотуха С.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності / С.М.Колотуха, І.П. Борецько // Економіка АПК. — 2009. — №1. — С. 89—96.

4. Статистичний збірник "Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності" / Державний комітет статистики України; за редакцією Л.М. Овденко. — К.: Консультант, 2011. — 62 с.

5. Статистичний збірник "Україна-2010" / Державний комітет статистики України; за редакцією Н.П. Павленко. — К.: Консультант, 2011. — С. 25.

6. Статистичний збірник "Регіони України 2010". Частина II / Державний комітет статистики України; за редакцією О.Г. Осауленко. — К.: Консультант, 2011. — 805 с.

7. Статистичний щорічник "Сільське господарство України за 2009 рік" / Державний комітет статистики України; за редакцією О.Г. Осауленко. — К.: Консультант, 2010. — 150 с.

8. Статистичний щорічник України за 2009 рік / Державний комітет статистики України; за редакцією О.Г. Осауленко. — К.: Консультант, 2010. — 567 с.

9. Стецюк П.А. Когнітивний контекст класифікації джерел фінансових ресурсів / П.А. Стецюк // Вісник Сумського національного аграрного університету. — 2009. — №2. — С. 32—38.

10. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. — 2-ге вид., перероб. доп. — К.: КНЕУ, 1999. — 384 с.

11. Шумпетер, Й. Теорія економічного розвитку / Й. Шумпетер. — М.: Прогрес, 1992. — 231 с.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2012 р.

**ІНВЕСТИЦІЇ.
ПРАКТИКА
ТА ДОСВІД**

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з питань

- **ЕКОНОМІКИ**
- **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

(постанова президії ВАК України № 1-05/2 від 27 травня 2009 р.)

ЖУРНАЛ ВИХОДИТЬ 24 РАЗИ НА РІК

www.investplan.com.ua

Тел: (044) 223 26 28, 537 14 33, 537 14 32
Тел/факс: (044) 458 10 73
E-mail: economy_2008@ukr.net